

*З Новим роком та
Різдвом Христовим!*



ISSN 1814-4764



9 771814 476008

РОЗТОРОПША ПЛЯМИСТА «СОЛЕСТІЙКА»

Добрий медозбір залежить від багатої кормової бази з різноманітних природних і культивованих медоносів.

Радимо кожному бджоляреві на своїх земельних ділянках виростити «килим пасічника» з медоносів – трав, кущів, ліан і дерев, які квітнуть у різні тер-

міни упродовж пасічницького сезону та можуть забезпечити бджолині сім'ї кормами.

У цій статті ви дізнаєтеся про новий авторський (А. І. Потопальського) сорт медоносної рослини. Це розторопша плямиста «Солестійка».

Розторопша плямиста (*Silybum marianum* L. / Gaertn.) – трав'яниста однорічна рослина з родини складноцвітих – *Asteraceae* (*Compositae*).

Згідно з літературними даними родова назва *Silybum* походить від латинізованого грецького слова "щіточка", форму якої має суцвіття розторопші, що розкрилося. Видова назва *marianum* від латинського *marianus* присвоєна на честь Богоматері Диви Марії. Ім'я Богородиці згадується також у назві цієї рослини і в інших європейських мовах: *Ladies thistel* – бодяк Богоматері (англ.), *moariaohakas* – бодяк Марії (ест.), *Marien distel* – бодяк Богоматері або Марії (нім.), *Chardon de Notre Dame* – репейник Богоматері (франц.).

Місцеві назви розторопші часто пов'язані з ознаками листя, для яких характерне темно-зелене забарвлення з численними колючками по краю пластинки: татарник сріблястий, осот білий, гостро-строкато, різнобарвний татарник (азерб.), різнобарвна колючка (казах.), молочний чортополох (англ.), чортополох сріблястий (франц.).

Розторопша в дикому вигляді розповсюджена в країнах Середземномор'я, Західній, Центральній і Південній Європі, Центральній і Західній Азії, Північній Америці та на півдні Австралії. На території СНД зустрічається в європейській частині, Криму, на Кавказі, південній частині

Західного Сибіру і в Середній Азії. Росте вздовж доріг, на кам'янистих схилах, в горах, поблизу джерел, зрідка – в посівах зернових. Рослина добре росте в культурі.

В Інституті оздоровлення і відродження народів України отримано нову форму розторопші плямистої – «Солестійка» (див. фото на стор. 29) за допомогою дії модифікованих екзогенних нуклеїнових кислот.

Біологічні особливості. Розторопша плямиста – рослина з прямим стеблом заввишки до 2 метрів, великою кількістю бічних пагонів. Стебло циліндричне, голе або слабо павутинно опушене, вкрите борошняним нальотом.

Листки перистолопатові або перисторозсічені з колючкозубчастими лопатями. Листя зелене, блискуче, з мармуровим білим рисунком.

Суцвіття – багатоквітковий круглий кошик на верхівці стебла, діаметром 3–6 см, вкритий колючками та зеленими колючими листочками. Квіти – трубчасті, малинові, зрідка білі. В кожному кошику від 89 до 150 квіток. Кожна квітка має нектароносну тканину, розміщену в її глибині і продукує нектар протягом 2-х днів.

Розторопша плямиста – добрий медонос. Вирощена на грядці, вона на диво декоративна. Якщо посадити на межі, можна мати добру огорожу. Останніми роками її вирощують як лікарську

рослину в садах, на городах, на полях фермерських господарств. Насіння досягає в серпні-вересні. Маса 1000 насінин – 25–30 г.

Хімічний склад та лікувальні властивості. Насіння розторопші плямистої містить близько 2,7 % флавонолігнамів (силібін, силідіанін, силіхристін та інші); флавоноїди, серед яких кверцетин і силімарин; оксіфлавоноїди; вітамін К – антигеморагічний фактор Т, що сприяє зростанню кількості тромбоцитів у крові; органічні кислоти (0,1 %); небагато сапонінів; сліди алкалоїдів; близько 30 % жирних кислот; смоли, слизи; біогенні аміни (тирамін, гістамін); ефірні олії.

Розторопша плямиста належить до стародавніх лікарських рослин. Як цілюща вона відома з XVI сторіччя. Але, як свідчать літературні джерела, ще Діоскорид (I сторіччя н.е.) рекомендував використовувати насіння розторопші для лікування випадків та судом у дітей, а Гален вказував на здатність розторопші зупиняти кровохаркання та притупляти зубний біль.

З плодів розторопші виготовляли галенові препарати для лікування хронічного бронхіту, запалення жовчного міхура та печінки, водянки. Листя використовували для лікування гіпертонії та геморою.

Фармацевтичні властивості розторопші здавна були



відомі, в аптеках продавали траву розторопші, водні її настоянки та насіння.

Нині розторопша плямиста – офіційно визнана лікарська рослина, використовується в Україні та інших країнах.

Основна лікарська сировина – насіння та коріння. Досить сказати, що відомі препарати Карсил, Легалон, Силібор, Гепабене, Маріакон, настоянка Холелетин виготовлені з насіння розторопші.

Розторопша вважається лікарською рослиною для лікування хвороб печінки (гепатит, цироз, жовтяниця), пошкоджень її від алкоголю, ліків, токсинів, радіації. Речовини, що містяться в насінні, сприятливо впливають на діяльність печінки, сприяють виділенню жовчі, стабілізують мембрани печінки і тим самим захищають від різних шкідливих впливів, прискорюють репаративні процеси на клітинному рівні, проявляють заспокійливу дію на симпатичну нервову систему, знижують артеріальний тиск.

Розторопшу плямисту використовують для лікування холециститу, колітів, запалення жовчних протоків, жовчнокам'яної хвороби, селезінки, щитовидної залози, суглобних відкладень солей, розширенні вен, набряків, водянки, ожиріння, геморою, алергії. В дерматології – для лікування вітіліго, псоріазу, облісіння, вугрів.

З лікувальною метою при гепатиті, цирозі, токсичних пошкодженнях печінки та при розширенні вен нижніх кінцівок використовують настоянки, відвари та перемелене в порошок насіння рослини.

Використовуючи розторопшу, ми вдаємося до «генерального очищення» печінки і всього організму від шкідливої дії інфекцій, ліків, жирів, алкоголю.

Олію розторопші використовують як ранозагоюючий та протизапальний засіб при

виразці шлунку та дванадцятипалої кишки, опіках та незаживаючих трофічних виразках, дерматитах різного походження. Використовуючи її внутрішньо вранці натще, можна позбутися печії.

Рекомендації болгарського вченого і травознавця Д. Йорданова:

1. Відвар з насіння. Взяти 30 г насіння, перемолоти його в порошок, залити 0,5 л води. Кип'ятити на невеликому вогні до випаровування половини об'єму рідини. Процідити і пити по 1 столовій ложці щогодини з ранку до вечора. Курс лікування – один місяць. При занедбаних важких хворобах краще повторити такий курс через два тижні.

2. Для лікування печінки тричі на день за 30 хвилин до їжі споживати 1 чайну ложку порошку з насіння розторопші або чайну ложку самого насіння, повільно його пережовуючи.

3. Для лікування радикулітів, хвороб шлунково-кишкового тракту, болю в суглобах використовують сік з листя та відвар з коріння. Сік п'ють при закрепах, запаленні товстої кишки і слизової оболонки шлунку.

Розторопша плямиста відома і як харчова рослина, з якої використовують молоді стебла і листя, зелені бутони суцвіть та корені. На Кавказі її знають як салатну рослину; населення Закавказзя використовує в їжу олію з насіння розторопші.

З досвіду лікарів і аматорів шрот і олію розторопші використовують у комплексі з олією "Кавбузол" і шротом "Кавбузсорб" у рівних кількостях (див. статтю А.І. Потопальського про кавбуз у журналі «Пасіка» № 11 за 2021 рік).

Агротехніка вирощування. Розторопша плямиста – культура посухо- і морозостійка. Форма розторопші плямистої нашої селекції витримує незначне засолення ґрунту. Вона добре почувається на сонячних ділянках.

Кращими попередниками для неї є озимі зернові, багаторічні та однорічні трави.

Розмножується розторопша насінням, для якого характерна висока польова схожість (93–95 %). Строки її сівби збігаються з сівбою ярих культур (перша або друга декада квітня). Кращий спосіб – широкорядний, з міжряддям в 45 см. Для промислових посівів норма висіву – 14–18 кг на гектар, глибина – 2–4 см. Для розторопші плямистої характерна нерівномірність сходів, тому після сівби рядки слід приконтурувати; на невеликих ділянках посіву рядки мульчують торфом чи іншою сумішшю завтовшки 2–3 см.

Догляд за посівами включає прийняті в рослинництві прополювання бур'янів та розпушення міжрядь.

Для лікарських потреб збирають насіння, що досягає в серпні–вересні. Збирають його вручну, найкраще вранці, доки не розпушилися кошики, які потім обмолочують.

При промисловому вирощуванні розторопші насіння збирають прямим комбайнуванням, коли підсохнуть обгортки кошиків.

Збирати її слід швидко, оскільки насіння має здатність до осипання, отже можна втратити частину врожаю. Насіння швидко (за 3–4 години) провіюють, так як воно має здатність до самозігрівання, і в підсумку – зниження його товарних якостей. Насіння досушують, розсипаючи тонким шаром та перепопачуючи.

Врожайність насіння – 6–10 ц/га. Кондиційне насіння зберігають у сухому закритому приміщенні. Схожість його зберігається протягом 3-х років.

А. І. ПОТОПАЛЬСЬКИЙ,
кандидат медичних наук, доцент,
директор Інституту оздоровлення і відродження народів України



Розторопша плямиста
«Солестійка»